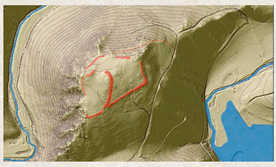
Nálezy a ztráty archeologie
Archaeology – Found and Lost

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV

Sovolusky, výšinné ohrazené sídliště na vrchu Čerták nad řekou Střelou zachycené leteckým laserovým snímkem, 2018
Sovolusky, fenced hilltop settlement on Čerták hill above the Střela river, LiDAR image, 2018

Frýdlant, Zámecký rybník, nález mincovního depotu, foto 2017
Frýdlant, Castle pond, discovery of coin deposit treasure, photo 2017

Změnou společenských poměrů po roce 1989 se ochraně archeologického kulturního dědictví otevřela řada nečekaných možností. Došlo k razantnímu nárůstu počtu archeologických výzkumů vyvolaných stavebním boomem zejména v jádrech historických měst, s čímž souvisel vznik řady nových archeologických pracovišť a zavedení výuky archeologie na nově zakládaných univerzitách. Otevření hranic navíc přineslo nové impulsy z dalších vědních oborů. Terénní výzkumy získaly charakter ryze záchranných akcí vázaných na lokality přímo ohrožené stavební činností, dříve prováděné velkoplošné badatelské výzkumy byly nahrazeny nedestruktivními průzkumy. Jejich zcela novou metodou se stalo velkoplošné letecké laserové snímkování (LiDAR), které dovoluje pořídit velmi přesný model skutečného reliéfu krajiny. Za téměř deset let využívání této metody se podařilo identifikovat velký počet nových archeologických lokalit i nově přehodnotit jejich rozsah. Mnohé z nich byly poprvé komplexně podchyceny, např. rozsáhlé dobývky nerostných surovin nebo svazky zaniklých středověkých komunikací.

K negativním jevům polistopadového období je nutné počítat nevybíravý tlak developerů, na který nedokázala památková péče vždy pružně reagovat a který vedl k zániku mnoha cenných archeologických terénů. Samostatnou kapitolu představuje přetrvávající vykrádání archeologických nalezišť za použití detektorů kovů a následný prodej nalezených artefaktů na černém trhu.

By changing social conditions after 1989, a number of unexpected possibilities have opened up to protect the archaeological cultural heritage. There has been a dramatic increase in the number of archaeological excavations triggered by the construction boom, particularly in the cores of historic cities, with the emergence of a number of new archaeological sites and the introduction of archaeology education at the newly established universities. Furthermore, the opening of borders has brought new impulses from other scientific disciplines. Field research has acquired the character of purely rescue activities linked to sites directly endangered by construction activities; previously conducted large-scale research studies have been replaced by non-destructive surveys. The all-new Light Detection and Ranging (LiDAR) method allows for a very accurate model of true landscape relief to be taken. After nearly a decade of using this method, a large number of new archaeological sites have been identified as well as reassessed. Many of them were comprehensively captured for the first time, including extensive mineral resources or clusters of extinct mediaeval roads.

The negative phenomena of the post-November period must include the indiscriminate pressure of developers, to whom monument preservation has not always been able to react flexibly and which has led to the disappearance of many valuable archaeological terrains. Persistent robberies of archaeological sites using metal detectors and the subsequent sale of found artefacts on the black market pose another problem.

„Frýdlantský poklad“, mimořádný nález mincovního depotu při archeologickém výzkumu Zámeckého rybníka ve Frýdlantu v roce 2017, soubor 42 většinou zlatých mincí z oblasti střední Evropy 16. a první poloviny 17. století, původně uložený v keramické nádobce, z hlediska nominálních hodnot se jedná o značnou investiční hotovost

‚Frýdlant Treasure‘, an extraordinary discovery of a coin depot during the archaeological research of the Castle pond in Frýdlant in 2017, a set of 42 mostly gold coins from the Central Europe region of the 16th and the first half of the 17th century, originally stored in a ceramic container; nominal value formed significant cash investment

Frýdlant, Zámecký rybník, nález mincí v keramické nádobce, foto 2017
Frýdlant, Castle pond, discovery of coins in ceramic pot, photo 2017

Ukázka mincí z tzv. Frýdlantského pokladu, foto 2019
Coins from the so-called Frýdlant Treasure, photo 2019

Praha, rotunda sv. Václava, detail dlažby z 11. století, foto 2015
Prague, St. Wenceslas rotunda, 11th century pavement detail, photo 2015

Praha, rotunda sv. Václava, interiér po konzervaci zdiva a položení repliky nalezené dlažby, foto 2017
Prague, St. Wenceslas rotunda, interior after masonry conservation and placement of replication of discovered paving, photo 2017

Praha 1 – Malá Strana, románská rotunda sv. Václava, lokace v dnešním komplexu univerzitních budov na Malostranském náměstí, několik historických vrstev relikvií lodi rotundy z konce 11. století nalezeno v roce 2004 v okolí dvou krypt barokního farního kostela sv. Václava, vazba na středověké svatováclavské legendy, v letech 2015 a 2016 restaurování a zpřístupnění veřejnosti, cena Patrimonium pro futuro (2016) a mezinárodní ocenění Europa Nostra (2018)

Prague 1 – Malá Strana (Lesser Town), St. Wenceslas Romanesque rotunda, located in today's complex of university buildings on Malostranské náměstí (Lesser Town Square), several historical layers of the relics of the rotunda from the end of the 11th century found in 2004 in the vicinity of two crypts of the Baroque parish church of St. Wenceslas, linked to mediaeval St. Wenceslas legends, restoration and public access in 2015 and 2016, Patrimonium Pro Futuro Award (2016) and Europa Nostra International Award (2018)

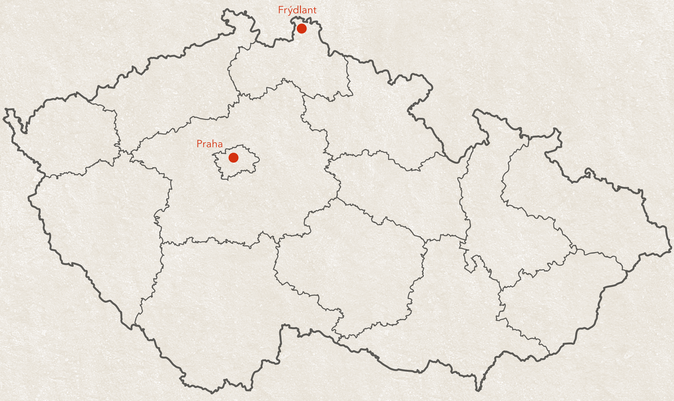
Jinonice, letecký pohled na pozůstatky středověké tvrze, foto 2018
Jinonice, aerial view of the mediaeval fortress remains, photo 2018

Praha 5 – Jinonice, tvrz v jinonickém dvoře, v roce 2018 prováděn na nádvoří rozsáhlý záchranný archeologický výzkum z důvodu plánovaného podzemního parkoviště, odhaleny zachované základy severovýchodní části tvrze vybudované ve dvou fázích na počátku a po polovině 14. století, úprava projektu na základě dohody s majitelem, nález zůstane zachován in situ

Prague 5 - Jinonice, fortress in Jinonice courtyard in 2018 extensive archaeological research was carried out in the courtyard due to the planned underground parking, the preserved foundations of the north-eastern part of the fortress built in two phases at the beginning and after the mid-14th century were revealed. Building project modified based on discussions with its owner, findings remaining in situ

Jinonice, nalezená brána a příkop tvrze, foto 2018
Jinonice, discovered gate and ditch, photo 2018

Nálezy a ztráty archeologie
Archaeology – Found and Lost

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV

Rovná, nálezy v pohřební mohyle, zdobené bronzové spony, foto 2013; toaletní souprava, foto 2013; bronzová nádoba (tzv. cista), foto 2013

Rovná, discoveries in burial-mound, decorated bronze clasps, photo 2013; toilet-set, photo 2013; bronze vessel (so called cist), photo 2013

Rovná, pravěká mohyla, na počátku 21. století objevili amatérští nálezci na místě mohyly zničené v roce 1870 soubor kovových nádob z 6. století př. n. l., v letech 2012–2013 revizní archeologický výzkum, odkryty zbytky kamenné konstrukce pravěké mohyly s centrální dřevěnou pohřební komorou, v ní část tzv. knížecího pohřbu z pozdní doby halštatské s mimořádně bohatou pohřební výbavou (zbytky dvou vozů s koňskými postroji, keramické a kovové nádoby, šperky a toaletní potřeby), navazoval podrobný multidisciplinární výzkum

Rovná, prehistoric mound, a set of metal containers from the 6th century BC discovered by amateur finders at the beginning of the 21st century on a site of a mound destroyed in 1870, archaeological research revisions from 2012 to 2013, remains of prehistoric mound stone structure with central wooden burial chamber uncovered, in it a part of the so-called 'princely' burial from the late Hallstatt period with extraordinarily rich burial equipment (remnants of two horse-drawn carriages, ceramic and metal containers, jewellery and toiletries), followed by a detailed multidisciplinary research

Rovná, letecký pohled na odkrytou mohylu s čtvercovou pohřební komorou, foto 2013

Rovná, aerial view of uncovered mound with square burial chamber, photo 2013

Plav u Českých Budějovic, mohylové pohřebiště, s výzkumem těchto mohyl ze střední doby bronzové a starší doby železné spojená po roce 1866 první specializovaná archeologická výstava v Čechách, v novém tisíciletí kolize lokality s budováním dálnice a sejmutí památkové ochrany tří mohyl na západním okraji pohřebiště, v letech 2017–2018 předstihový archeologický výzkum, kromě ohrožených mohyl prozkoumáno sídliště ze starší doby bronzové

Plav near České Budějovice, a cairn burial ground, research of these mounds from the Middle Bronze Age and the Early Iron Age resulted after 1866 in the first specialized archaeological exhibition in Bohemia, in the new millennium a collision with the construction of a highway and removal of the monument protection of three mounds in the western part of the burial grounds, in 2017 and 2018 advanced archaeological research, in addition to the endangered mounds, a settlement from the Early Bronze Age researched

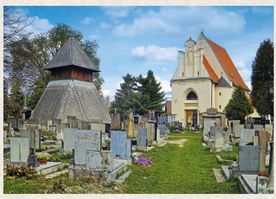
Plav, částečně odkrytá mohyla č. 4 s vypreparovaným kamenným věncem, foto 2018

Plav, partially uncovered mound no. 4 with excavated, cleaned and exposed ring, photo 2018

Plav, soubor keramických nádob ze střední doby bronzové, foto 2018

Plav, collection of ceramic vessels from the Middle Bronze Age, photo 2018

Pardubičky u Pardubic, hřbitov s kostelem sv. Jiljí na místě části středověké vesnice, foto 2012

Pardubičky near Pardubice, cemetery with St. Giles Church in place of mediaeval village, photo 2012

Pardubičky u Pardubic, středověká ves a opevněný klášter, archeologický výzkum v letech 1993–2005 odkryl počátky vsi na konci 12. století a výstavbu kamenných objektů o století později, zachycené terénní situace přinesly zcela novou interpretaci vzniku a vývoje města Pardubic

Pardubičky near Pardubice, mediaeval village and fortified monastery, archaeological research from 1993 to 2005 uncovered the village origins dating back to the end of the 12th century and the construction of stone objects a century later, the captured terrain brought a completely new interpretation of the founding and development of the city of Pardubice

Praha 1 – Staré Město, Valentinská brána, záchranný archeologický výzkum v suterénních prostorách domu Na Kocandě čp. 71 v letech 2016 a 2017, odhalení 26 metrů raně gotické hradby, mimořádný objev brány v jejím celém půdorysu, nález zůstal zachován pod podlahou sklepa, cena Patrimonium pro futuro (2017)

Prague 1 – Old Town, St. Valentine Gate, rescue archaeological research in the basement of the house number 71 Na Kocandě in 2016 and 2017, 26 m of Early Gothic fortification walls revealed, exceptional discovery of full ground area plan of the gate, discovered object protected by cellar floor, Patrimonium Pro Futuro Award (2017)

Praha, odhalená mladší fáze Valentinské brány s pískovcovým ostěním, zjišťovací sondy starší fáze brány, foto 2017

Prague, uncovered younger phase of St. Valentine's Gate with sandstone coating, surveying probes of older phase of the gate, photo 2017

Praha, levá stojka portálu, kapsa pro mladší práh (po roce 1270), dole starší dubový práh datovaný po roce 1239, foto 2018

Prague, left door-post of the portal, pocket for later doorsill (after 1270), under – older oak doorsill dated after 1239, photo 2018

Krakovec, hrad, odhalené zbytky demolovaného hradu, vpravo zeď současného hradu, foto 2017

Krakovec castle, uncovered remains of demolished castle, right - current castle wall, photo 2017

Krakovec, starší hrad, objeven v roce 2017 při stavební obnově areálu financované z fondů Evropské unie, před vznosnou rezidencí z 80. let 14. století stálo na jejím místě starší sídlo demolované v souvislosti s její výstavbou

Krakovec, older castle, discovered in 2017 during the construction renewal of the complex, financed by the European Union funds, previous residence demolished in connection with construction of a magnificent new residence from the 1380s

Krakovec, hrad, odhalené zbytky demolovaného hradu, foto 2017

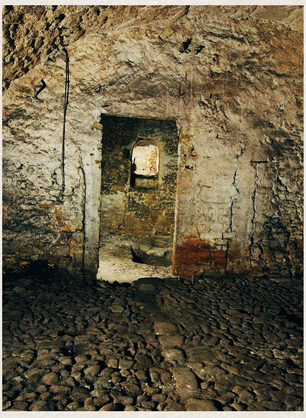
Krakovec castle, uncovered remains of demolished castle, photo 2017

Nálezy a ztráty archeologie
Archaeology – Found and Lost

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV

Praha, Spálená čp. 70, jižní sklep; východní část velkého sklepa, foto 2009
Prague, No. 70 Spálená St., southern cellar; eastern part of the great cellar, photo 2009

Praha 1 – Nové Město, gotické sklepy bývalých domů ve Spálené ulici čp. 69, 70, 72 a 73, při záchranném archeologickém výzkumu v letech 2009–2010 odhaleny na staveništi nového obchodního centra sklepní prostory domů, jejichž nadzemní části byly zbořeny při výstavbě metra v roce 1979, již tehdy sklepy vrcholně a pozdně gotického původu zakonzervovány pod chodníkem in situ, Ministerstvo kultury v roce 2011 prohlásilo za kulturní památku pouze sklepy čp. 69 a 70, které byly následně staticky zajištěny výdřevou a separovány od staveniště betonovým sarkofágem

Prague 1 – New Town, gothic cellars of former houses in Spálená Street numbers 69, 70, 72 and 73, during archaeological rescue research on a building site of new shopping centre in 2009 and 2010, cellar spaces of mentioned houses uncovered, their above the ground parts were demolished during the underground (tube) construction in 1979, High and Late Gothic cellar conserved in situ under a pavement, in 2011 only cellars number 69 and 70 declared cultural heritage by the Ministry of Culture, followed by wooden statics securement and separated from the building site by concrete sarcophagus

Praha, Spálená čp. 72, sklep, foto 2009; provizorně zakrytý vstup do sklepa čp. 70, foto 2012; stavební jáma v blízkosti sklepů bývalých domů čp. 70 a 69, foto 2013
Prague, No. 72 Spálená St., cellar, photo 2009; provisionally covered cellar entry of house No. 70, photo 2012; construction pit near cellars of former houses Nos. 70 and 69, photo 2013

Praha 1 – Malá Strana, příkop raně gotického opevnění v Thunovské ulici, odkryt v roce 2018 při záchranném archeologickém výzkumu, jeho výstavba v písemných pramenech zmíněna k roku 1278, byl po obou stranách obezděn opukovým zdivem, odhalený úsek příkopu spolu s ostatními nálezovými situacemi zcela odtěžen kvůli plánované výstavbě bazénu

Prague 1 – Malá Strana (Lesser Town), moat of early Gothic fortification in Thunovská Street, uncovered in 2018 during rescue archaeological research, its construction in written sources mentioned in 1278, both sides cased in marlstone, exposed section of moat together with other findings fully excavated due to planned pool construction

Praha, celková situace po dokončení výzkumu raně gotického příkopu ve stavební jámě, foto 2018; zahradní terasa po odtěžení archeologických terénů a skalního podkladu, foto 2019
Prague, overall state after survey of Early Gothic ditch in construction pit, photo 2018; garden terrace after removal of archaeological terrain and rock base, photo 2019

Svídna, letecký pohled na kompletně odkrytý půdorys dvojice usedlostí, foto 60. léta 20. století
Svídna, aerial view of completely uncovered ground plan of two homesteads, photo 1960s

Svídna na Kladensku, trosky zaniklé středověké vsi, lokalita evropského významu, v 70. letech 20. století vybrána pro vzorový archeologický výzkum, odkryty pozůstatky čtyř usedlostí, ostatních dvacet záměrně ponecháno v nedotčeném stavu, v posledních desetiletích opakovaná destrukce těžkými lesnickými stroji

Svídna in Kladno district, ruins of an extinct mediaeval village, a site of European importance, selected for exemplary archaeological research in the 1970s, remains of four farmsteads uncovered, the other twenty deliberately left intact, in recent decades repeated destruction by heavy forestry machinery

Svídna, lesnickým strojem poškozené relikty kamenné stavby, foto 2010
Svídna, relics of stone building damaged by forestry machinery, photo 2010

Opatovice nad Labem, klášteřiště (vyznačeno) dnes mezi dvěma silnicemi, foto 2014
Opatovice nad Labem, monasterial grounds (marked) today between two roads, photo 2014

Opatovice nad Labem, mohutné navážky v prostoru klášterního příkopu, foto 2008
Opatovice nad Labem, massive embankments in the place of monastery ditch, photo 2008

Opatovice nad Labem, benediktinský klášter, v zemi dochovány pozůstatky kdysi významného kláštera, část původního areálu půdorysně vymezena vodním příkopem, ve snaze o výstavbu rodinných domů na klášteřišti zavezen příkop, další destrukci bylo zamezeno úředním řízením

Opatovice nad Labem, Benedictine monastery, remains of a once important monastery preserved in the ground, part of original ground plan area defined by a water moat, this has been dried and filled in an attempt to build houses on a monastery grounds, further destruction prevented by official proceedings

